

Írta: Schmidt Sára

A gazdasági fejlődés és a gyermekek

A 18 éves Luisa már három éve él együtt egy nála tíz évvel idősebb munkással. Apja nyomorék, munka közben sérült meg. Anyja háztartásbeli. Van egy heroin-függő bátyja és egy általános iskolás húga. Luisa felső tagozatosként kezdett el egyre többet hiányozni az iskolából, nehezen jött ki tanáraival. Szeretett szórakozni, táncolni, és az volt az álma, hogy fodrász lesz. Amikor tizenöt évesen összeköltözött mai élettársával, végképp kimaradt az iskolából. Azóta két gyermeket szült, most várja a harmadikat. Amikor a gyerekek, féltékeny férje, szigorú apósa mellől egy vásárlás erejéig sikerül kiszabadulnia zsúfolt lakásukból, néha felkeresi régi tanárnőjét. Neki bevallja, hogy hiányzik az iskola és a házasság nem olyan izgalmas, mint képzelte...

Luisa története Palermo környékén általánosan előforduló eset. Itt sok lány szándékosan választja a menekülés politikáját: teherbe esik, így azután, „jogot” nyer a férjhezmenetelre, ami különben nem engedélyezett 18 éves kor alatt. A szegény családok bátorítják is erre lányukat, mert így nem kell hozományt adniuk, menyegzőt rendezniük.

De nem kizárólag a szegényebb családok helyzete lehet nehéz a mai Olaszországban, világít rá Ray Lorenzo összefoglaló tanulmányában, amit 1992-ben jelentetett meg a UNICEF és a firenzei **Istituto degli innocenti**. A kiadvány (*Italy: Too little time and space for child-hood; Olaszország: túl kevés idő és tér a gyermekkorra*) egy sorozat része, mely betekintést kínál laikusok számára a különösen nehéz körülmények között élő városi gyermekek és családok körében készült felmérésekbe. Ezeket a tanulmányokat Brazíliában, Indiában, Kenyában, Olaszországban és a Fülöp-szigeteken végezték. Az Innocenti centre, azaz a UNICEF International Child Development Centre (ICDC) (az UNICEF Nemzetközi Gyermeknevelési Központja) 1988-ban alakult meg Firenzében. Alapításának az volt a célja, hogy a gyermekek védelmével és nevelésével kapcsolatban politikai elemzéseket és alkalmazott kutatást folytasson és támogasson, fórumot biztosítson nemzetközi szakmai tapasztalatcserékhez. (A Központ a Spedale degli Innocenti épületében található. Ez a Filippo Brunelleschi által tervezett épület egy árvaház, ami 1445 óta szolgálja az elhagyott és nincstelen gyermekeket.)

A mai olasz családok helyzetének jobb megértéséhez R. Lorenzo az olasz gazdaság gyökeres átalakulásának mozzanatait is bemutatja. A második világháborúig az ország alapvetően mezőgazdasági országnak számított. Bár sok közepméretű várossal és a középkorban gyökerező magasan fejlett városi kultúrával rendelkezett, az ország lakosságának többsége vidéken élt. A háború után az újonnan alakult köztársaság azonban az urbanizáció és az iparosítás politikája mellett döntött. Az 50-es, 60-as években, az ország történelmében példa nélkül álló gazdasági növekedésre a bruttó nemzeti termék évi 6, 5%-os, valamint az egy lakosra jutó jövedelem évi 5, 8%-os emelkedése volt jellemző.

Ez a „gazdasági csoda” Olaszországot a világ nagy ipari hatalmai közé emelte.

Ezzel összefüggésben mára az ország népességének 65%-a városokba költözött. A legtöbb nyugati nemzetre jellemző modernizáció Olaszországban is kihatással volt az ország demográfiai és szocio-kulturális viszonyaira. 1950 és 1990 között folyamatos csökkenés figyelhető meg a születési rátában (1960-ban 931 ezer, 1990-ben 568 ezer volt az élve születések száma). Nyugat-Európában itt a legalacsonyabb a születési arány. A 17 év alatti

fiatalok és gyermekek száma folyamatosan csökkenő arányú a társadalomban. Mivel lassan „veszélyeztetett fajjá” válnak, a gyermekek relatív értéke mind a családok, mind a társadalom szempontjából növekedni látszik. Ugyanakkor a modern élet, a növekvő költségek és egyre nagyobb szülői stressz kihatásai miatt a gyerekeknek ma nagyobb a hiányuk szeretetből és odafigyelésből, mint régen.

A tipikus olasz nagycsalád egyre kisebbé válik, különösen az északi nagyvárosokban. Az a trend figyelhető meg, hogy a párok kevesebb gyereket vállalnak (a mai átlagos családlétszám 2, 7) és relatíve magasabb életkorig nevelik őket. A család nagyságának csökkenése a gyerekek lehetőségeit is redukálja arra vonatkozóan, hogy a családon belül megtapasztalják az egyenrangú érintkezést, ami később a közösségre ró nagyobb terhet a gyerek szocializációjának nehézségeivel. Fokozatosan gyengülnek azok a tradicionális kötelékek is, melyek a szűk családot a szélesebb rokonsághoz és a helyi közösségekhez kapcsolják. Az ehhez társuló nagyobb mobilitás, a karrier-követelmények, az alapvetően megváltozott városi élet a családok növekvő elszigetelődéséhez vezetett.

Kevesebb gyereknek a családok elméletileg nagyobb figyelmet és anyagi támogatást képesek nyújtani. De nem mindig van így. Egyes családok nem tudnak boldogulni a különböző szerepmolleket igénylő új kulturális klímában. A gyors technikai haladást követni nem tudván a szülők gyakran nem képesek segíteni gyerekeiket előmenetelükben, különösen a szegényebb, kulturálisan deprivált családokban. A középosztályú szülők, pedig a magas karrier-, és állás-követelmények miatt sokszor későbbre halasztják a gyermekvállalást. Mire a gyermek megszületik, megfejthetetlen rejtvénynek tűnhet, ami miatt sokszor egészen kis kortól szakértői segítségre van szükség nevelésükben.

Az egyre kisebb és izoláltabb családokban a gyerek magányosságát tovább erősíti a köztér elvesztése. A 60-as, 70-es években a városok körül épült lakótelep komplexumok rendszerint nincsenek kapcsolatban a történelmi várossal, és ritkán biztosítanak elegendő teret a társadalmi érintkezéshez és a gyermekek játékához. Ehhez társul az autót favorizáló ipar- és közlekedéspolitikája hatása: az elviselhetetlen mértékű légszennyeződés, közlekedési dugók, gyakori balesetek, valamint az utcai bűnözés erősödése. Mindezek szabályosan otthonaikba zárják a gyerekeket. Oda, ahol igényeikre nem egyszer érzéketlenek és nem képesek kielégíteni azokat.

A legtöbb modern társadalomban, így Olaszországban is különös paradoxon figyelhető meg. Miközben a biológiai és értelmi érettséget a fiatalok hamarabb érik el, társadalmi érettségre később tesznek szert. Egyes tudósok „örök kamaszkor”-nak nevezik ezt a jelenséget. Az erről árulkodó statisztikák megdöbbentőek. Ma az összes 20 évnél fiatalabb olasz 98%-a hivatalosan családjával él, ami Európában a legmagasabb arány. Olaszországban a 20-24 év közötti férfiak 76%-a él családjával, míg Franciaországban csak 52%, Dániában 26%. Ezek a „gyerekek” többnyire még tanulmányaikat végzik, vagy munkanélküliek.

Korlátozott politikai hatalmuk miatt, és produktív szerep hiányában az olasz fiatalok egyre inkább családjuktól függenek gazdasági és pszichológiai segítség szempontjából, s a családok többsége úgy tűnik, egyre kevésbé képes megadni ezt számukra. Ezért Ray Lorenzo a segítségnyújtás és a prevenció legnyilvánvalóbb formájának a családok erősítését és támogatását látja. Egyik követendő példa erre a Milánóban működő Domestic Aid for Children (Otthoni segítségnyújtás gyermekeknek). Ennek keretei között az „oktatók”, akik se nem „gyámügyesek”, se nem terapeuták, a problémás helyzetű gyermek életében „felnőtt barátként” jelennek meg. Ezek az oktatók egyéni szükségletek szerint teremtenek kapcsolatot a családok, valamint a helyi szociális szolgáltatások; pszichológus, szociális munkás, kórház, egyház, közösségi centrumok között.

A kilenc éves Marco Milánóban lakik. Anyja számítógép-programozó. Bátyja 17 éves, apjuk öt éve otthagya őket. Az apa annak idején erőszakos volt, feleségét is bántalmazta, ezért amióta elment, a nagyszülők és az anya nem engedte, hogy találkozzon gyerekeivel. Emiatt azóta is rendszeresen zaklatta a családot. Marco számára bonyolult a családi élet, emellett az utcára sem mer kimenni játszani, mert a környék nem túl biztonságos. Úgy egy éve koncentrációs nehézségei vannak, ezért nehezen boldogul az iskolában. Családján keresztül a gyerekek kötődnek vele, s reakciója miatt többször behívták őt az igazgatói szobába... Kilenc hónappal ezelőtt Marco-nak lett egy új, felnőtt barátja, Paolo, aki rendszeresen felkeresi őt. Elmegy vele focizni, egy hétvégén a családdal együtt az állatkertbe mentek el. Segítségével apjával is találkozott már, egy pszichológus és egy szociális munkás jelenlétében. Paolo támogatásának hatására Marco kezdi nagyobb biztonságban érezni magát. Például egyedül elment a közeli plébániára focizni a környékbeli gyerekekkel, képes volt nyugodtan felelni, amikor a legutóbbi találkozón apja hangoskodott vele. Ahhoz, hogy boldogulni tudjon, nélkülözhetetlen, hogy ez a biztonságérzet kialakuljon benne.

Egészen más problémái vannak a következő kisfiúnak, aki máris szinte felnőttként birkózik meg az élet feladataival.

Procolo 10 éves, de nem iskolába, hanem dolgozni jár. Hajnalban kel és egy csapat kiskorú fiatalal együtt halat rakodik a nápolyi, kikötőben. Egyszerű, keményen dolgozó családja számára folyamatos küzdelmet jelent a megélhetés biztosítása. Apja hallgatag, erős halász, a Nápoly környéki szennyezett vizekben nehezen fog elegendő halat. Anyja idegenmunkákat vállal, gyümölcsöt szed, igyekszik mindent előteremteni, ami fontos: a hideg lakásukban nélkülözhetetlen meleg alsóneműt, a frissen készült vacsorát. A kisfiú otthonában az iskolát szükségtelennek tartják, a játék és szórakozás haszontalan. Helyettük ismeri a kemény munkát, a hidegtől meggémberedett lábakat és kezeket. Apjával gyakran betér borozni a kikötői tavernába. Életéből hiányoznak a gyermekkor édes örömei. Procolo koravén emberke, de még gyerek!

Sajnos, története nem egyedi eset. Nápoly környékén közel 35 ezer fiatalkorú dolgozik. S ez csak egyetlen-nagyváros a sok közül. Sorsuk megnyugtató rendezéséhez önkéntes, vagy alapítványi szervezetek segítségnyújtása már kevés, ez kormány szintű feladat, mutat rá R. Lorenzo.